

Transsukupuolisten henkilöiden kohtaamat haasteet

Kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu sukupuoleen... sukupuoliseen suuntautumiseen tai muuhun sellaiseen seikkaan.

Euroopan unionin perusoikeuskirja (21 artikla)

Syntymässä määräytynyt sukupuoli (nais- tai miespuolisuus) perustuu fyysisiin ominaisuuksiin. Nämä ominaisuudet eivät kuitenkaan aina vastaa todellista sukupuoli-identiteettiämme – sitä, miten itse koemme ja käsitämme oman sukupuolemme. Transsukupuolisilla tarkoitetaan henkilöitä, joiden sukupuoli-identiteetti on muu kuin se, johon he ovat syntyneet, tai jotka haluavat tuoda esiin eri sukupuoli-identiteetin kuin sen, johon he ovat syntyneet.

Transsukupuoliset henkilöt voivat ilmaista sukupuoli-identiteettiään eri tavoin. He saattavat haluta kehoonsa pysyviä fyysisiä muutoksia esimerkiksi leikkauksilla ja hormonihoidoilla. Hoidot voivat kestää useita vuosia, eivätkä ne aina johda täydelliseen sukupuolenkorjaukseen. Sukupuoli-identiteettiä saatetaan ilmaista myös vaateuksen ja kosmetiikan avulla (toisen sukupuolen vaatteisiin pukeutuminen eli transvetismi).

Transsukupuoliset henkilöt kohtaavat transfobiaa sekä syrjintää, joka perustuu sukupuoli-identiteettiin ja -ilmaisuuksiin, eikä siis välttämättä sukupuoliseen suuntautumiseen. Transsukupuoliset henkilöt voivat olla heteroseksuaaleja, homoseksuaaleja tai biseksuaaleja.

Syrjintäsuoja

Transsukupuolisiin henkilöihin suhtaudutaan etenkin työelämässä huomattavasti kielteisemmin kuin lesboihin, homoihin ja biseksuaaleihin. Transsukupuoliset henkilöt, jotka tuovat töissä avoimesti esille sukupuoli-identiteettiään, joutuvat muita todennäköisemmin häirinnän kohteeksi ja voivat joutua vaihtamaan työpaikkaa.

EU:n syrjinnän vastaisessa lainsäädännössä kielletään sukupuoleen perustuva syrjintä työpaikalla. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että sukupuoleen perustuvan syrjinnän kielto suojaa transsukupuolista henkilöä syrjinnältä, jos hän on vaihtanut tai aikoo korjata sukupuolensa. Tämä suoja ei kuitenkaan välttämättä ulotu koskemaan muita transsukupuolisia henkilöitä (henkilöt, jotka eivät ole käyneet eivätkä aio käydä sukupuolenkorjausleikkauksessa).

Syrjintäsuoja on eri jäsenvaltioissa erilainen.

12 EU:n jäsenvaltiossa (Belgia, Tanska, Ranska, Irlanti, Italia, Latvia, Alankomaat, Itävalta, Puola, Slovakia, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta) transsukupuolisten henkilöiden syrjintää pidetään yhtenä sukupuolisen syrjinnän muodoista. Transsukupuolisia henkilöitä ei yleensä suojella erikseen ryhmänä. Kansallisten tuomioistuinten käytäntönä on luokitella transsukupuolisten henkilöiden syrjintä sukupuoleen perustuvaksi syrjinnäksi.

11 EU:n jäsenvaltiossa (Bulgaria, Kypros, Tšekki, Viro, Kreikka, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Romania ja Slovenia) transsukupuolisten henkilöiden syrjintää ei rinnasteta sukupuoleen eikä sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaan syrjintään. Siitä, onko heillä yleensäkin syrjintäsuojaa, ei ole varmuutta.

Kahdessa EU:n jäsenvaltiossa (Saksa ja Espanja) transsukupuolisten henkilöiden syrjintä luokitellaan sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaksi syrjinnäksi.

Kahdessa EU:n jäsenvaltiossa on käytössä erityinen syrjintäperuste transsukupuolisia henkilöitä varten. Unkarissa se on ”sukupuoli-identiteetti” ja Ruotsissa ”transsukupuolinen sukupuoli-identiteetti tai ilmaisu”.

Oikeus sukupuolenkorjaukseen ja sen viralliseen tunnustamiseen

Toinen transsukupuolisiin henkilöihin, jotka aikovat korjata sukupuoltaan, liittyvä kysymys on, ovatko he oikeutettuja sukupuolenkorjaukseen ja sen viralliseen tunnustamiseen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että viranomaisten on

- sallittava sukupuolenkorjausleikkaukset
- tunnustettava virallisesti sukupuolenkorjaukset ja sukupuolensa korjanneiden oikeus avioliittoon vastakkaista sukupuolta olevan kanssa.

Vielä on kuitenkin jäljellä joitakin ongelmia.

- Useimmissa jäsenvaltioissa asetetaan sukupuolenkorjausleikkauksille tiukkoja ehtoja, kuten terapiassa käyminen ja ennakkoluvan myöntäminen. Esimerkiksi Tšekissä leikkaukset hyväksyy viisihenkinen lautakunta, johon kuuluu kaksi lääkäriä ja lakimies.
- Neljässä jäsenvaltiossa (Irlanti, Luxemburg, Latvia ja Malta) sukupuolenkorjauksia tai sukupuolensa korjanneiden oikeutta avioliittoon ei edelleenkään tunnusteta virallisesti.
- Yhdeksässä jäsenvaltiossa asetetaan tiukkoja edellytyksiä henkilöille, jotka haluavat vaihtaa etunimeään, esimerkiksi vaatimalla heitä esittämään lääkärintodistus.
- Yli 80 prosenttia kyselyyn vastanneista transsukupuolisista henkilöistä EU:ssa ei ole saanut valtiolta tukea leikkaukseensa ja/tai hormonihoitoonsa ja yli puolet ilmoittaa rahoittaneensa hoidon itse.
- Monet terveydenhoidon ammattilaiset eivät halua antaa tällaista hoitoa tai heiltä puuttuu sen antamiseen tarvittava osaaminen.

OIKEUS YHDENVERTAISEEN SUOJAAN

Sukupuoli-identiteettiin perustuva syrjintä olisi kiellettävä nimenomaisesti EU:n syrjinnän vastaisessa lainsäädännössä. Kiellolla on suojeltava jokaista, joka ilmaisee eri sukupuoli-identiteettiä kuin sitä, johon hän on syntynyt (esim. toisen sukupuolen vaatteisiin pukeutujat ja transvestiitit), eikä siis ainoastaan niitä, jotka ovat käyneet tai aikovat käydä sukupuolenkorjausleikkauksessa.

Tämä tiedote perustuu raporttiin *Homophobia and Discrimination on the grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the EU Member States – Part 1 Legal Analysis (Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa – Osa 1: Oikeudellinen analyysi)*, jonka Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) julkaisi kesäkuussa 2008 ja *Homophobia Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the EU Member States – Part 2 The Social Situation (Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa – Osa 2: Sosiaalinen tilanne)*, joka julkaistiin maaliskuussa 2009.

Raportti on kokonaisuudessaan saatavilla osoitteessa: <http://fra.europa.eu>
Kaikkia Euroopan unionin perusoikeusviraston julkaisuja voi tilata maksutta sen verkkosivustolta.

Jos tästä käännöksestä herää kysymyksiä, kannattaa tutustua englanninkieliseen versioon, joka on asiakirjan alkuperäinen, virallinen versio.